

2. DIMENSIONS D'UN QUADRE DE COMANDAMENT INTEGRAL A L'ADMINISTRACIÓ LOCAL

S'ha mencionat abans que els quadres de comandament han de recollir informació sobre les variables clau del funcionament de la corporació local. En les institucions públiques, s'hi sol donar una major importància als objectius inclosos dins la perspectiva de la ciutadania (creació d'oficines d'atenció a la ciutadania, implantació de models de participació ciutadana, avaluació de la qualitat), i menor pes als resultats econòmic-financers ja que, més que constituir una fi en si mateixa, han d'entendre's com a mitjans per garantir una bona prestació de serveis a la ciutadania.

Així, es pot plantejar diferents perspectives sobre com classificar els factors que es considera crítics per al bon funcionament de l'ajuntament (AECA, 2002). Una d'elles ha estat especialment exitosa a l'hora de definir quadres de comandament integral. Es tracta de diferenciar quatre **grans àmbits** com són:

- L'econòmic.
- El de la ciutadania.
- El dels processos interns.
- El de l'aprenentatge i del creixement.

2.1. LA PERSPECTIVA ECONÒMICA

Implica introduir indicadors sobre el grau de viabilitat econòmica dels serveis municipals, les fonts de finançament i els sistemes de gestió pressupostària. Aquesta perspectiva es refereix a la vinculació dels objectius econòmics i pressupostaris amb l'estratègia política de la institució pública (veure quadre 1 a pàgina següent).

Els objectius financers actuen com a marc o límit econòmic per als objectius polítics i de gestió.

Exemples d'indicadors de mesura des d'aquesta òptica podrien ser:

- El percentatge de pressupost dedicat a cada línia estratègica.
- El grau d'execució pressupostària d'un programa determinat.
- El percentatge de finançament extern d'un projecte concret d'actuació.

Autofinançament de servei	Percentatge d'ingressos associats al servei sobre el cost total del servei. Es pot calcular per a la totalitat dels serveis, per a un grup de serveis o per a un servei individual, en funció de l'interès de l'ajuntament.
Estalvi net	Percentatge de l'estalvi net sobre els ingressos corrents.
Capacitat/Necessitat de finançament	Percentatge de capacitat o necessitat de finançament sobre ingressos corrents.
Saldo de deute financer	Percentatge del total del deute financer sobre ingressos corrents.
Romanent de tresoreria per a despeses generals	Percentatge del romanent de tresoreria per a despeses generals sobre ingressos corrents.
Despesa ambiental	Percentatge de despesa destinada al manteniment del medi ambient i a campanyes de prevenció sobre la despesa total de l'ajuntament.
Transferències de l'Estat	Percentatge de transferències corrents i de capital rebudes de l'Estat sobre el total d'ingressos de l'exercici.

Quadre 1. Exemple d'indicadors de l'àmbit econòmic

2.2. LA PERSPECTIVA DE LA CIUTADANIA

La perspectiva de la ciutadania permet que les institucions públiques identifiquin indicadors clau sobre les opinions i percepcions de la seva ciutadania, però també sobre les seves demandes i necessitats. També els permet controlar de forma explícita el valor afegit que s'articula des dels diferents serveis i que s'adreça a determinats col·lectius de ciutadans/anes (veure quadre 2 a pàgina següent).

La identificació del valor afegit que cal oferir a la ciutadania es converteix així en el factor clau per definir indicadors que mesurin l'impacte d'un servei.

Exemples d'aquesta perspectiva serien indicadors:

- Que valorin el grau de satisfacció de la ciutadania amb determinats serveis (a partir d'escalas d'opinió).
- Sobre la valoració de la ciutadania quant a les prioritats del Pla d'Actuació Municipal.
- Sobre el volum de demanda de serveis.
- Sobre el percentatge de participació de determinats col·lectius.

Renda per capita	Nivell de renda mitjana per habitant declarada en l'IRPF.
Percepció de la ciutadania	Valoració ciutadana, a través d'enquestes, sobre la ciutat com "ciutat per viure-hi i treballar-hi".
Superfície destinada a vianants	Núm. de metres lineals de superfície municipal destinats a zones per als/a les vianants per habitant.
Satisfacció de la ciutadania	Resultats de l'enquesta de satisfacció de la ciutadania amb els serveis socioculturals.
Valoració del servei d'atenció a la ciutadania	Resultats de l'enquesta de satisfacció de les persones usuàries del Servei d'atenció a la ciutadania.
Consultes	Núm. de consultes rebudes en Atenció a la ciutadania. L'ajuntament pot optar per un seguiment individualitzat en funció del mitjà utilitzat: telèfon, web o atenció en oficina.
Queixes respostes	Núm. de queixes presentades per la ciutadania resoltes. L'ajuntament pot optar per un seguiment individualitzat en funció del mitjà utilitzat: telèfon, web o atenció en oficina.
Suggeriments	Núm. de suggeriments realitzats per la ciutadania.
Pàgina web	Valoració de la pàgina web per part de la ciutadania.

Quadre 2. Exemple d'indicadors de l'àmbit de la ciutadania

2.3. LA PERSPECTIVA DELS PROCESSOS INTERNS

Aquí ens referim tant a indicadors de volum en relació amb expedients, temps de tramitacions, qualitat de les resolucions, factors de cost de cada fase del procediment, càrregues de treball en persones i unitats com a l'eficiència en la utilització dels recursos materials. Com es veu, la perspectiva del procés intern intenta analitzar els procediments i les activitats clau que l'organització ha de focalitzar per satisfer les necessitats del funcionament de la corporació local. Es tracta d'una perspectiva interna la mesura de la qual és necessària per assegurar la consecució d'objectius finalistes (veure quadre 3 a pàgina següent).

Des d'aquesta perspectiva es pot incloure en el sistema de control indicadors sobre el grau d'execució dels procediments crítics relatius als diferents processos institucionals.

Nivell d'utilització del servei ... de núm. d'usuaris del servei ... de l'any	L'ajuntament pot concretar aquest indicador per als serveis no obligatoris sobre els quals vulgui fer un seguiment especial.
Expedients mediambientals sancionadors	Núm. d'expedients mediambientals sancionadors, en abocaments a xarxa de clavegueram, emissions industrials, etc.
Cost del servei ... de cost del servei/Núm. de persones usuàries	Resultats de l'enquesta de satisfacció de la ciutadania amb els serveis socioculturals.
Durada mitjana de les obres públiques	Percentatge de desviació de la durada real de les obres respecte a la durada programada.
Activitats formatives	Núm. d'hores de cursos organitzats per a aturats/ades i promoguts des de l'ajuntament.
Assistents a les activitats formatives	Núm. de persones assistents als cursos organitzats per a aturats/ades.
Tràmits gestionats en Atenció a la ciutadania	Núm. de tràmits que es realitza en Atenció a la ciutadania.
Tràmits per Internet	Núm. de tràmits amb l'ajuntament que la ciutadania pot realitzar per Internet.
Temps de resolució	Temps mitjà d'espera de la ciutadania per a la resolució de les consultes. Es calcula per mostreig. L'ajuntament pot optar per un seguiment individualitzat en funció del mitjà utilitzat: telèfon, web o atenció en oficina.

Quadre 3. Exemple d'indicadors de l'àmbit del procés intern

2.4. LA PERSPECTIVA DE L'APRENTATGE I DEL CREIXEMENT

Els indicadors de control que es configura des d'aquesta perspectiva analitzen el grau de motivació dels recursos humans, la seva implicació i la capacitat d'aprenentatge que té l'organització municipal per adaptar-se al canvi. Aquests elements proporcionen la infraestructura bàsica per assegurar la sostenibilitat del sistema de gestió, que té com a pilars fonamentals els **recursos humans** i la **innovació**. Aquí s'inclouen, per un costat, l'anàlisi de les capacitats dels/de les empleats/ades, la seva motivació i satisfacció, així com la de la retenció del capital intel·lectual o de la productivitat del/de la treballador/a. Per altra banda, també s'estudia les capacitats dels sistemes d'informació per garantir la innovació en els sistemes de treball i com la identificació de les opinions de treballadors/ores i ciutadania sobre el funcionament de l'ajuntament acaba o no generant propostes de millora i de canvi (veure quadre 4 a pàgina següent).

Hores de formació	Hores destinades a la formació per empleat/ada municipal.
Empleats/ades que reben cursos	Percentatge d'empleats/ades de l'ajuntament que reben cursos sobre el total d'empleats/ades. L'objectiu també es pot establir per serveis.
Cobertura dels cursos de formació	Núm. d'empleats/ades que assisteixen per primera vegada a un curs de formació.
Nivell de satisfacció de les persones assistents als cursos	Resultat de l'enquesta de valoració dels cursos.
Grau de compliment del pla de formació	Percentatge d'actuacions formatives desenvolupades sobre el total d'actuacions programades.
Equips de millora	Núm. d'equips creats en l'ajuntament per a la millora de la comunicació i coordinació.
Índex de participació en els equips de millora	Percentatge de persones participants en els equips de millora sobre la plantilla total.
Coneixement de l'organització i la seva activitat	Valoració del coneixement de l'organització i del seu funcionament per part del personal (enquesta).
Sessions informatives i de participació del personal	Núm. de sessions destinades a informar el personal i/o sol·licitar la seva participació.).
Assistents a sessions informatives	Percentatge de persones assistents a sessions informatives sobre la plantilla total.
Índex d'absentisme	Percentatge d'hores de baixa del personal total sobre hores totals del calendari laboral del global del personal.
Satisfacció de l'empleat/ada	Resultat de l'enquesta de satisfacció de l'empleat/ada.

Quadre 4. Exemple d'indicadors de l'àmbit de l'aprenentatge i del creixement

Els objectius establerts en els àmbits anteriors identifiquen punts clau o crítics que l'organització municipal pot tenir en compte i mesurar per tal de garantir un bon sistema de prestació de serveis i per vincular l'operativa de la gestió amb els objectius polítics de la corporació.

El disseny del sistema d'indicadors que configuren aquestes quatre àrees serà desenvolupat en un apartat posterior, però ara cal emfatitzar que el punt de partida és enllaçar els factors clau d'acció interna amb els objectius (i els sistemes de mesura) de l'estratègia política. L'enllaç pot aconseguir-se mitjançant la descomposició de les línies polítiques en els objectius estratègics, i aquests, al seu torn, desglossant-los en les diferents activitats i els processos que són necessaris escometre per a la seva consecució.

Per aconseguir la visió global, integral del funcionament municipal, els indicadors sobre aquestes activitats i aquests processos han d'incorporar informació crítica dels quatre àmbits anteriors. Això és així perquè aquestes quatre perspectives responen a l'existència de relacions causa-efecte entre les unes i les altres.

Com utilitzaries aquestes quatre perspectives per ordenar el conjunt d'indicadors d'un dels quadres de comandament d'una de les unitats de gestió del teu ajuntament? Creus que aquest tipus de classificació pot ser útil per identificar noves àrees de monitoratge?

Atenció

Només si es disposa d'uns bons recursos (sistemes, persones, organització, aliances, gestió econòmica), serà possible desenvolupar els processos d'una forma excel·lent, de manera que es satisfacin les expectatives de la ciutadania i, d'aquesta forma, com efecte final, aconseguir impacte, canvi social, és a dir, un resultat determinat de valor per a la societat (Aparisi, 2008).

Està molt estesa la falsa creença que, per aconseguir un objectiu, n'hi ha prou amb establir-lo, però desgraciadament això no és així. L'establiment d'objectius ha d'anar acompanyat d'un pla de control, ja que, per avançar des de la situació actual fins al nivell assenyalat com a objectiu, durant el termini establert, es necessita una força de canvi a partir de mesures correctores o accions de millora. Per això, un quadre de comandament busca identificar relacions causa-efecte que estableixin una conseqüència entre el que s'ha de fer i els resultats que s'espera obtenir i que puguin expressar-se en una declaració del tipus "si es fa X, llavors s'aconseguirà Y".

Per exemple, si s'estableix un sistema de manteniment preventiu, podrà aconseguir-se reduir el temps d'inactivitat de la instal·lació esportiva municipal per avaries o problemes d'infraestructura. L'indicador de resultat, en aquest cas, serà una xifra representativa del temps actiu de la instal·lació, però haurà de fer-se explícita la forma d'aconseguir-lo mitjançant l'avaluació d'indicadors tècnics relatius a l'aplicació d'un pla de manteniment d'infraestructures.

Aquests indicadors que mesuren la forma d'aconseguir els objectius estratègics es centren sobre el com, o sigui, quines són les activitats que és necessari realitzar per desenvolupar l'estratègia, per després poder mesurar el què, és a dir, la demostració dels resultats aconseguits.

D'aquesta forma s'aconsegueix, a més, comunicar clarament el significat dels objectius estratègics als/a les treballadors/ores involucrats/ades en el seu desenvolupament.

Un bon quadre de comandament integral ha d'incloure, com es veurà més endavant, una selecció adequada de resultats (indicadors efecte) i d'inductors de l'actuació (indicadors causa) relacionats tots ells amb l'estratègia de l'organització.